

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชน ตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม

**Good Practice for Private Kindergarten School Management
as Sangsom Kindergarten School**

กัลยา ทิพย์ประชาบาล¹, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศันสนีย์ จะสุวรรณณ์²

¹ นักศึกษาปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² อาจารย์ที่ปรึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม และ 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชน โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลแสงโสม 1 คน ครูประจำชั้นอนุบาล 1 จำนวน 4 คน ครูประจำชั้นอนุบาล 2 จำนวน 4 คน ครูประจำชั้นอนุบาล 3 จำนวน 4 คน ผู้ปกครองจำนวน 55 คน แล้วสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนำไปใช้

ผลการวิจัย พบว่า

1) แนวปฏิบัติที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร สถานที่ การจัดสิ่งแวดล้อม โรงเรียนอนุบาลแสงโสมยึดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 11 เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ โดยเพิ่มเติมในส่วนที่เห็นว่าสำคัญต่อนักเรียนและพัฒนาการของเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่มีความจำเป็นสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลซึ่งจะขาดไม่ได้ในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำมาปฏิบัติในระดับมากที่สุดเช่นกัน

2) แนวปฏิบัติที่ดีด้านหลักสูตรการเรียนรู้ โรงเรียนอนุบาลแสงโสมบริหารจัดการหลักสูตรการเรียนรู้โดยมุ่งสร้างเสริมประสบการณ์สำคัญที่จำเป็น เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างเหมาะสมกับวัย ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่มีความจำเป็นสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปเป็นแนวปฏิบัติมากที่สุด

3) แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โรงเรียนอนุบาลแสงโสมบริหารทรัพยากรบุคคล โดยให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการสรรหาบุคลากรที่เหมาะสม การจ่ายค่าตอบแทนตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการชำระรักษาบุคลากรให้คงอยู่กับโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่มีความจำเป็นสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4) แนวปฏิบัติที่ดีด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียนอนุบาลแสงโสมบริหารการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยจัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย มีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็ก และมีส่วนร่วมในการอาสาสมัคร ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่มีความจำเป็นสำหรับการบริหารโรงเรียนอนุบาลในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับนำไปดำเนินการมากที่สุดยกเว้นแนวปฏิบัติที่ดีด้านการอาสาสมัครมีความจำเป็นและความเหมาะสมในระดับมาก

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชน / แนวปฏิบัติที่ดี / โรงเรียนอนุบาลแสงโสม

Abstract

The purposes of this research were to (1) study best practices in management of Sangsom kindergarten school (2) evaluate the necessities and adequacies of these best practices. The samples of this research are administrator, 12 class teachers and 55 students' parent. The research tools are interviewing and questionnaire, derive from interview data, and synthesis the data to make the questionnaire for evaluate the necessities and adequacies by luminaries.

The result of research found that best practices in management of Sangsom kindergarten school are

1) Best practices in environment, building, and facility: Sangsom kindergarten school has policy and management in environment, building, and facility by using standard no. 11 of school quality assurance to be the minimum criteria, and supplement something which necessary. These best practices are strongly necessities and strongly adequacies.

2) Best practices in learning courses: Sangsom kindergarten school has policy and management in learning courses that provides experiences for strengthen appropriate development of body, emotion, mind, and intelligence of students. These best practices are strongly necessities and strongly adequacies.

3) Best practices in human resource management: Sangsom kindergarten school has policy and management in human resource management that emphasizes the process of recruitment, compensation, development, and maintenance. These best practices are strongly necessities and strongly adequacies.

4) Best practices in parents' participation: Sangsom kindergarten school has policy and management in parents' participation that supports parents participate in their child development and learning, and participate in volunteers. These best practices are strongly necessities and strongly adequacies, except parents' participation in volunteers are fairly necessities and fairly adequacies.

Keywords: Kindergarten school management/ Best practices/ Sangsom kindergarten school

บทนำ

การศึกษาในระดับอนุบาลซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ของเด็กซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง ต่อครอบครัว สังคม และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ อนาคตของประเทศชาติขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็ก เด็กที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ มีพัฒนาการในทุกๆ ด้านที่เหมาะสมกับวัย ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจริยธรรม จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถทำประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดรากฐานความเป็นคนดี ความเฉลียวฉลาด การจัดการศึกษาระดับอนุบาลจึงมีความสำคัญอย่างน้อยด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ 1) การจัดการศึกษาอนุบาลเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการเรียนรู้ หากพื้นฐานในขั้นนี้ไม่ได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมอย่างสมบูรณ์แล้ว การเรียนรู้ในขั้นต่อไปย่อมประสบความยากลำบากและยากที่ผู้เรียนจะพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ 2) การคิดค้นนวัตกรรมการเรียนรู้ในระดับอนุบาลตามความเชื่อ แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอนุบาล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, คำนำ)

นโยบายพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) กำหนดสิทธิของเด็กไทยทุกคนที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาดตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัย ทุกประเภท

2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

ภายหลังประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 โดยกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3-5 ปีที่พึงประสงค์ และคาดหวังว่าเด็กจะได้รับพัฒนาแบบองค์รวม โดยผู้สอนและสถานศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการให้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการสร้างรากฐานชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การศึกษาเป็นสิ่งที่ถูกให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสามารถในการพัฒนา และการแข่งขันของสมาชิกในสังคม เนื่องจากการศึกษาคือเครื่องมือพัฒนาบุคคลให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และในภาวะที่ผู้ปกครองต้องดิ้นรนประกอบอาชีพภายใต้การ แข่งขันสูง ทำให้เวลาที่จะดูแลอบรมสั่งสอนบุตรของคนน้อยลงตามไปด้วย สถานศึกษาจึงเป็นที่พึ่งเดียวที่มีบทบาทสูงต่อการเรียนรู้ของบุตรหลาน เป็นการวางรากฐานการพัฒนาเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพและมีสามารถดำรงอยู่ภายในสังคมการแข่งขันได้อย่างมีความสุข

ปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนมีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะ โรงเรียนอนุบาลและ โรงเรียนประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการวางรากพื้นฐานสำคัญที่มีผลต่อการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป ปัจจัยสำคัญที่ผู้ปกครองให้ ประกอบการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้กับบุตรหลาน คือ ความเชื่อมั่นในระบบการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้กำหนดนโยบาย การจัดการศึกษา การกำหนดกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนเป็นผู้นำของบุคลากรในองค์กร เป็นผู้สานนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และบ่งชี้ผลสำเร็จของสถานศึกษา ต้องมีคุณสมบัติเป็น “ผู้บริหารมืออาชีพ” ที่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตนรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2526, 2)

โรงเรียนอนุบาลแสงโสมเป็นโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน เขต 2 กรุงเทพมหานคร ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2557 โดยนางแสงโสม รั้วตระกูล ดำเนินงานภายใต้ปรัชญา “สุขภาพดีได้ทั้งกายจิต ส่งเสริมวิทยาแรงให้แข็งแรง ทั้งระเบียบวินัยดีมีครบครัน มรรยาทนั้นงามสมตามวัย”

การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเสริมสร้างสุขภาพ การเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ ตลอดจนเสริมสร้างด้านศีลธรรม คุณธรรม โดยจัดประสบการณ์ให้เด็กนักเรียนมีความ

พร้อมในการอ่าน เขียน คิดคำนวณ รวมทั้งวิชาความรู้ทางเชาวน์และความรู้รอบตัว ศิลปะ ร้องรำทำ เพลง พลศึกษา คอมพิวเตอร์ รวมทั้งการทัศนศึกษานอกโรงเรียน และจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญ ต่างให้เด็ก ๆ ได้แสดงออกเพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการในด้านอื่นๆ

โรงเรียนติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ผ่านทางสมุดสื่อสาร การประชุมครูผู้ปกครอง และการร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและบุตรหลานเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง รวมทั้งช่วยเสริมสร้างความรักความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัวในพร้อมๆ กันด้วย

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ส่วนหนึ่งมาจากการเรียนของ นักเรียนที่ประสบความสำเร็จโดยสามารถสอบเข้าศึกษาต่อระดับประถมในโรงเรียนชั้นนำได้เป็นจำนวน มาก

การดำเนินงานจนปรากฏผลงานดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้โรงเรียนอนุบาลแสงโสมเป็น โรงเรียนที่ผู้ปกครองไว้วางใจและเลือกเป็นสถานศึกษาของบุตรหลาน จึงนำเสนอจะศึกษาแนวปฏิบัติใน การบริหารโรงเรียนอนุบาลแสงโสมเพื่อนำไปปรับใช้สำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชนอื่นๆ เพื่อให้ประสบ ความสำเร็จเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการบริหาร โรงเรียนอนุบาลเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพโดยสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม และประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชน
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลแสงโสม จำนวน 1 คน ครูประจำชั้นอนุบาล 1, 2 และ 3 จำนวน 11 คน และผู้ปกครองนักเรียนทุกระดับชั้นเรียน อนุบาล 1, 2 และ 3 จำนวน 55 คน รวม 67 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ การดำเนินงานของโรงเรียนอนุบาลแสงโสม

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหาร โรงเรียนอนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาล แสงโสม มีวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรัชญาการจัดการเรียนการสอนปฐมวัย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา การจัดการสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อและ สิ่งเรียนรู้ ในสถานศึกษา การจัดการหลักสูตร และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ดังนี้

1.1 แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดโครงสร้างคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างเพื่อสำรวจการดำเนินงาน ของโรงเรียนอนุบาลแสงโสมตามนโยบายการดำเนินงานด้านต่างๆ

1.2 แบบสอบถามสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีโดยกำหนดเป็นระดับความจำเป็น และความเหมาะสมต่อการดำเนินงานตามนโยบายด้านต่างๆ จำนวน 10 ระดับ โดยเรียงคะแนนจากมาก 10 ถึงน้อยที่สุด

2. การพัฒนาเครื่องมือ มีดังนี้

2.1 สร้างแบบสอบถาม โดยใช้ข้อความตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

2.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

2.3 จัดทำแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

3.1 ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่ม เทียบเคียง และตีความข้อมูลที่ได้รับ

3.2 ประเมินความเป็นไปได้ในการนำแนวปฏิบัติที่ดีตามแนวทางปฏิบัติของโรงเรียนอนุบาล แสงโสม โดยนำข้อค้นพบมาจัดทำเป็นแบบสอบถามความจำเป็นและความเหมาะสม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีหาค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์จากการสำรวจการปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีหาค่าร้อยละ
3. การวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีโดยผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. ผลการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และผู้ปกครองเด็กนักเรียน โรงเรียนอนุบาลแสวงโสม ตามกรอบการค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี 9 ขั้นตอน พบองค์ความรู้ที่ได้ สามารถจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1.1 แนวปฏิบัติที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร และสถานที่ องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี 9 ขั้นตอน คือ การจัดสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนยึดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 11 เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ โดยเพิ่มเติมในส่วนที่เห็นว่าสำคัญต่อนักเรียนและพัฒนาการของเด็กนักเรียน ดังนี้

- **หลักความปลอดภัย** มีความจำเป็นมากสำหรับโรงเรียนอนุบาล เนื่องจากนักเรียนยังขาดความระมัดระวัง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุที่อาจนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งรุนแรงและไม่รุนแรงได้

- **หลักการส่งเสริมจินตนาการและสร้างการเรียนรู้** คำนึงถึงรูปแบบที่สามารถสร้างสรรค์จินตนาการและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดพัฒนาการที่สมวัย สร้างเสริมการเรียนรู้แก่เด็กในทุกๆ ด้าน ในรูปแบบการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- **หลักความเพียงพอ** ยึดหลักความเหมาะสมต่อจำนวนนักเรียน ไม่แออัด มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมของเด็ก

- **หลักการใช้ประโยชน์** ยึดหลักความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรม คือ (1) พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและผู้สอน (2) พื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การปฏิบัติกิจกรรม และการเคลื่อนไหวในห้องเรียน (3) พื้นที่มุมประสบการณ์ในห้องเรียน และ (4) สนามเด็กเล่น สระว่ายน้ำ และพื้นที่ธรรมชาติ

- **หลักการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ปกครอง** แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครองของโรงเรียนอนุบาลแสวงโสม ประกอบด้วย (1) ความสะดวกในการรับส่งบุตรหลาน (2) ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม และ (3) ความสะดวกในการติดต่อประสานงาน

1.2 แนวปฏิบัติที่ดีด้านหลักสูตรการเรียนรู้ องค์ความรู้การจัดการด้านหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลแสวงโสมที่ได้จากกระบวนการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี 9 ขั้นตอน ยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

- มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน

- จัดสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับพัฒนาการเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบๆ ตัวที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน และทำสำคัญต้องเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ โดยจะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำ

- บูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา ทักษะด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ไปด้วยกับการทำกิจกรรม การเรียน การเล่น การใช้ชีวิตประจำวัน พร้อมๆ กับการปลูกฝังเจตคติที่ดี ค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น การรักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

- การจัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้อย่างครบถ้วนและบูรณาการ คือ สาระการเรียนรู้ที่สร้างเสริมประสบการณ์สำคัญที่จำเป็นต่อพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และหลักสูตรที่มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาอย่างเหมาะสมกับวัย เด็กเกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก

1.3 แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้ที่พบด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนอนุบาลแสงโสมที่ได้จากกระบวนการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี 9 ขั้นตอน คือ หลักและแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนอนุบาลแสงโสมที่สำคัญ ดังนี้

- สรรหาบุคลากรตามเกณฑ์มาตรฐาน และคำนึงถึงเรื่องประสบการณ์ในการสอนเป็นปัจจัยประกอบ แต่งตั้งครูประจำชั้นจากครูผู้ช่วยที่มีประสบการณ์และมีผลงานได้มาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินของโรงเรียน

- การพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างต่อเนื่อง โดย (1) การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (2) การจัดฝึกอบรมภายใน (3) การฝึกอบรม และ (4) การศึกษาดูงาน

- การบริหารค่าตอบแทน แบ่งออกเป็นค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และค่าตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยการจ่ายค่าตอบแทนตามภาระงานและสถานะตามที่บุคลากรรับผิดชอบ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อ (1) ดึงดูดและจูงใจให้บุคลากรที่มีคุณภาพเข้าร่วมงานกับองค์กร (2) บริหารต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ (3) สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และ (4) ธำรงรักษาบุคลากรขององค์กร

1.4 แนวปฏิบัติที่ดีด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง องค์ความรู้ที่พบด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของโรงเรียนอนุบาลแสงโสมจากกระบวนการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี 9 ขั้นตอน มีดังนี้

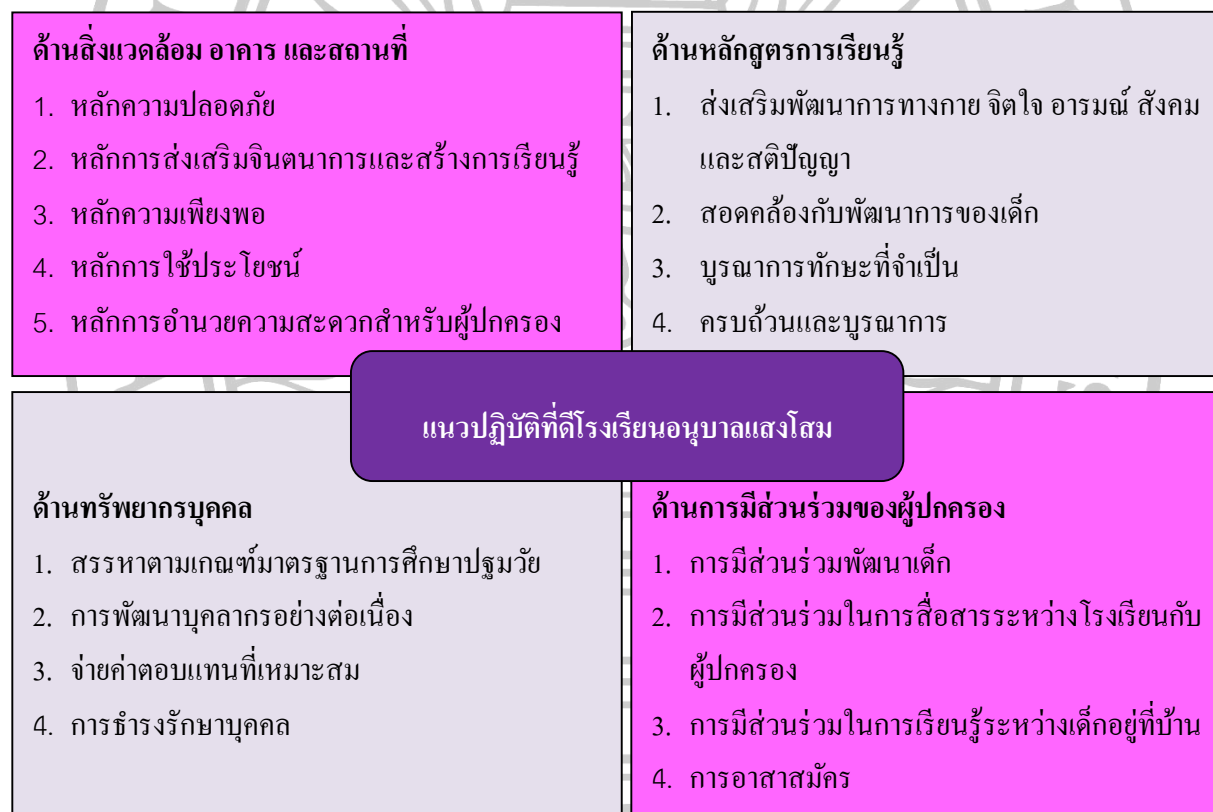
- การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย โดยการให้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเลี้ยงดูบุตรหลาน การให้คำปรึกษา การแนะนำแหล่งข้อมูลความรู้สำหรับการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

- การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองแบบสองทาง ทั้งด้านพฤติกรรมและด้านการเรียนรู้

- การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็ก โดยให้ผู้ปกครองจะได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเรียนรู้ของเด็กจากโรงเรียน เพื่อมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสมในขณะที่เด็กอยู่ที่บ้าน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

- การอาสาสมัคร โดยการให้ผู้ปกครองอาสาสมัครนำความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่มาช่วยในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก ครู และบุคลากรใน โรงเรียน หรือระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง

สรุปแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหาร โรงเรียนอนุบาลแสงโสม ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แนวปฏิบัติที่ดี โรงเรียนอนุบาลแสงโสม

2. ผลการสรุปสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และผู้ปกครองเด็กนักเรียน โรงเรียนอนุบาลแสวงโสภณ มีผลดังนี้

2.1 ความเห็นต่อความจำเป็นของแนวปฏิบัติที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร สถานที่

- แนวนโยบายและปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร และสถานที่ภายในและภายนอกโรงเรียน ว่าต้องแข็งแรง มั่นคง เหมาะสมกับพัฒนาและความระมัดระวังของเด็ก ไม่มีลักษณะที่อาจก่อให้เกิดอันตรายเมื่อใช้งาน เช่น แหลมคม แตกหักง่าย ยึดติดไม่มั่นคง ไม่มีส่วนประกอบของสารอันตรายเมื่อสัมผัสหรือนำเข้าปาก ฯลฯ รวมทั้งมีระบบตรวจสอบและบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวนโยบายและปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร สถานที่ ที่สามารถสร้างสรรค์จินตนาการ และเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่เด็กในทุกๆ ด้าน ทั้งการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่า มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวนโยบายและปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องความเหมาะสมและครบถ้วนกับการใช้ประโยชน์สำหรับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน พื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การปฏิบัติกิจกรรม และการเคลื่อนไหวในห้องเรียน มุมประสบการณ์ในห้องเรียน สนามเด็กเล่น สระว่ายน้ำ และพื้นที่ธรรมชาติ สำหรับเสริมสร้างพัฒนาการด้านร่างกายและการเล่น มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมมากที่สุด

- แนวนโยบายและปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยึดหลักความเหมาะสมเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ไม่แออัด มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมของเด็ก มีความจำเป็นมาก และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมาก

- แนวนโยบายและปฏิบัติด้านการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ปกครอง เช่น ความสะดวกในการรับส่งบุตรหลาน ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนทั้งพื้นที่เชิงกายภาพ และพื้นที่เสมือนจริงบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความจำเป็นมาก และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมาก

2.2 ความเห็นต่อแนวปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการเรียนการสอน

- แนวปฏิบัติด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับหลักการสำคัญตามเกณฑ์มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า แนวปฏิบัติด้านการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะที่สร้างเสริมประสบการณ์สำคัญให้เด็ก เน้นการเรียนรู้ด้วยการมีประสบการณ์ตรง โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็ก เช่น เจตคติ ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา ทักษะด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ไปพร้อมกับการเรียน การเล่น และการใช้ชีวิตประจำวัน มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการ เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก เน้นการสร้างประสบการณ์ หลีกเลี่ยงการเรียนแบบท่องจำ มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการจัดหลักสูตรที่มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างเหมาะสมกับวัย มีความจำเป็นมากที่สุดและมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

2.3 ความเห็นต่อแนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยจัดการฝึกอบรมบุคลากรขณะปฏิบัติงาน โดยครูที่มีประสบการณ์มากกว่าเป็นผู้เลี้ยงสอนงานในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมตามภาระงาน ความรับผิดชอบ และอายุงาน มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการชำระรักษาบุคลากร โดยการยกย่องให้เกียรติ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเพื่อให้บุคลากรอยู่กับองค์กรอย่างมีคุณค่า มีแผนความก้าวหน้าในงานอาชีพของบุคลากร ซึ่งจะทำให้บุคลากรรักและภักดีต่อองค์กร ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจกับการทำงาน โดยเต็มความสามารถ มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการจัดฝึกอบรมภายในโรงเรียน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในด้านต่างๆ มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยสรรหาบุคลากรตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่มีความจำเป็นมากที่สุดและมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการส่งบุคลากรเข้าร่วมรับการฝึกอบรมความรู้ด้านต่างๆ ที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก โดยโรงเรียนสนับสนุนค่าใช้จ่ายการเข้าร่วมฝึกอบรม **มีความจำเป็นมาก และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมาก**

- แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยจัดการศึกษาดูงานหน่วยงานภายนอกเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์**มีความจำเป็นมาก และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมาก**

2.4 ความเห็นต่อแนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

- แนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กให้สมวัย โดยการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา และแนะนำแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการเลี้ยงดูเด็ก **มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด**

- แนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยการมีส่วนร่วมในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย **มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด**

- แนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระหว่างเด็กอยู่ที่บ้าน โดยการส่งข้อมูลข่าวสารด้านการเรียนรู้ของเด็กให้ผู้ปกครอง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องขณะอยู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระหว่างเด็กอยู่ที่บ้าน โดยการส่งข้อมูลข่าวสารด้านการเรียนรู้ของเด็กให้ผู้ปกครอง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องขณะอยู่บ้าน รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว **มีความจำเป็นมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมากที่สุด**

- แนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยการอาสาสมัคร ส่งเสริมให้ผู้ปกครองอาสาสมัครนำความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ที่มีอยู่มาช่วยในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก ครู และบุคลากรในโรงเรียน หรือระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง **มีความจำเป็นมาก และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติมาก**

อภิปรายผลการวิจัย

1. **แนวปฏิบัติที่ด้านสิ่งแวดล้อม อาคาร สถานที่** เทียบกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสม มีความสอดคล้องกับมาตรฐานที่ 11 เรื่องการจัดการสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย ซึ่งกำหนดแนวทางการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ให้มีความพอเพียง และใช้การได้ดี เพื่อสร้างพัฒนาการให้กับผู้เรียนในทุกๆ ด้าน ด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญคือ 1) การส่งเสริมสุขภาพ

อนามัย 2) ความปลอดภัยของผู้ใช้งาน และ 3) การจัดห้องสมุดและทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการหลักสูตรการเรียนรู้อ เทียบกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ตาม แนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสมสอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ตามเกณฑ์ชีวิตที่กำหนดให้มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดสื่อที่ ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การประเมินพัฒนาการเด็ก และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตามวัย

3. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าทุกแนวปฏิบัติมีความ จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน โรงเรียนอนุบาลในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไป ปฏิบัติในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ยกเว้นแนวปฏิบัติเรื่องการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะการส่งบุคลากร ไปรับการฝึกอบรมภายนอกโรงเรียนจะมีความจำเป็นสำหรับการดำเนินงาน โรงเรียนอนุบาลในระดับมาก รวมทั้งมีความเหมาะสมกับการนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน เหตุผลสำคัญคือ ข้อจำกัดด้าน ทรัพยากรของแต่ละโรงเรียนจะมีไม่เท่ากัน

4. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

4.1 การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย โดยการให้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็น สำหรับเลี้ยงดูบุตรหลาน การให้คำปรึกษา การแนะนำแหล่งข้อมูลความรู้สำหรับการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

4.2 การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยมีการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำ และใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับเด็กระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองแบบสองทาง ทั้งด้านพฤติกรรมและด้านการเรียนรู้

4.3 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็ก โดยส่งข้อมูลข่าวสารด้านการเรียนรู้ของเด็กจาก โรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสมในขณะที่เด็กอยู่ที่บ้าน เพื่อให้เด็ก เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4.4 การอาสาสมัคร โดยผู้ปกครองอาสาสมัครนำความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ที่มีอยู่มา ช่วยในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก ครู และบุคลากรในโรงเรียน หรือระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการ โรงเรียนอนุบาลอื่นที่มีขนาดและบริบทแตกต่างจาก โรงเรียนอนุบาลแสงโสม

2. ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ของการนำแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหาร โรงเรียน อนุบาลเอกชนตามแนวโรงเรียนอนุบาลแสงโสมไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

สมเดช สีแสง. (2551). คู่มือบริหารโรงเรียน. นครสวรรค์: หจก. รีมปีงการพิมพ์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

Diane C. Burts, Craig H. Hart, and Rosalind Charlesworth. (1992). Observed activities and stress behaviors of children in developmentally appropriate and inappropriate kindergarten classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, Volume 7, Issue 2, June 1992, Pages 297–318.

